

1.

Германсько-українська робоча група обговорює можливість повернення німців відповідно до запрошення Президента України Л. Кучми. 1992. Збірка А. Айсфельда

Die deutsch-ukrainische Arbeitsgruppe bespricht die Möglichkeiten für die Rückkehr von Deutschen entsprechend der Einladung des Präsidenten der Ukraine L. Kutschma. 1992. Sammlung A. Eisfeld

Політика гласності і перебудови М. Горбачова створила в СРСР умови, за яких замовчувані десятиліттями проблеми національних груп і репресованих верств населення стали предметом суспільного і політичного обговорення. Позитивну роль зіграло відчутне покращення міжнародної ситуації і радянсько-германських відносин. У російськомовних публікаціях, потім і в німецькомовних, з'явилися згадки про трудармійців із обов'язковим підкресленням їхнього внеску у справу перемоги над фашизмом. Депортації 1941 р. поступово стали називати своїм ім'ям. Вимога повної політичної, правової, соціальної і культурної реабілітації стала спільною для німців, які проживали у різних республіках СРСР. Найбільшу активність виявляли поволзькі німці, які жили у цей час у Сибіру, на Уралі, у Казахстані та Киргизії. На хвилі демократичних перетворень у 1988 р. відбувся перехід від нелегальних приватних зустрічей до дозволених зборів у клубах, а 28–31 березня 1989 р. у Москві відбулися установчі збори Всесоюзного суспільно-політичного і культурно-просвітницького товариства радянських німців «Відергебурт», у яких взяли участь 9 німців з України.

У вересні 1989 р. в Києві відбулася установча конференція німців України, які тоді ще називалися радянськими, створено республіканське товариство «Відродження». Після цього почалося створення обласних організацій. Прийняття декларації ВР СРСР «Про визнання незаконними і злочинними репресивних актів проти народів, які піддалися насильницькому переселенню, і забезпечення їх прав» (14 листопада 1989) дало надію на зміну відношення держави до репресованих народів.

4.

Німці-переселенці біля вагончика у день прибуття у Петропольське (колишн. Петерсталь) Одеської обл. 1992. Збірка О. Тібеліуса

Deutsche Umsiedler vor den Wohncontainer am Tag der Ankunft in Petrodolinskoje (ehem. Peterstal), Gebiet Odessa. 1992. Sammlung A. Tibelius

1992 р. розвіяв сподівання на відновлення АРСР німців Поволжя, а Президент України Л. Кравчук 23 січня 1992 р. запросив 400 тис. українських німців і їхніх нащадків повернутися з Сибіру, Казахстану й інших республік до України. За розпорядженнями Кабінету міністрів України (лютий 1992) Український державний інститут проектування міст розробив «Концепцію поетапного розселення німців, які повертаються в місця їх традиційного компактного проживання в Україні». Рушійними факторами були «труднедостатність і відносно низький рівень господарського освоєння території, що створює передумови для підвищення щільності населення» у регіонах довоєнного проживання німців. Тому «в цілому області, що розглядаються, згодні до 2000 р. прийняти 260 тис. німців... Таким чином, на території 4-х південних областей України передбачається формування майже 600-кілометрової суцільної смуги розселення німців – від Молдови на заході до Донбасу на сході». Автори проекту припускали, що Україна могла би претендувати на фінансову підтримку ФРН у розмірі 100 млн німецьких марок (22 % загальної вартості програми). Для облаштування поверненців був створений Українсько-німецький фонд, але він не розвивався. Поверненці не отримали українське громадянство, що стало основною перешкодою для реалізації програми. Їх кількість залишилася незначною (на 1 січня 2000 р. повернулося 1 207 осіб), а соціальні і культурні проекти через різні причини протягом ряду років реалізовувалися у незначних об'ємах.

6.

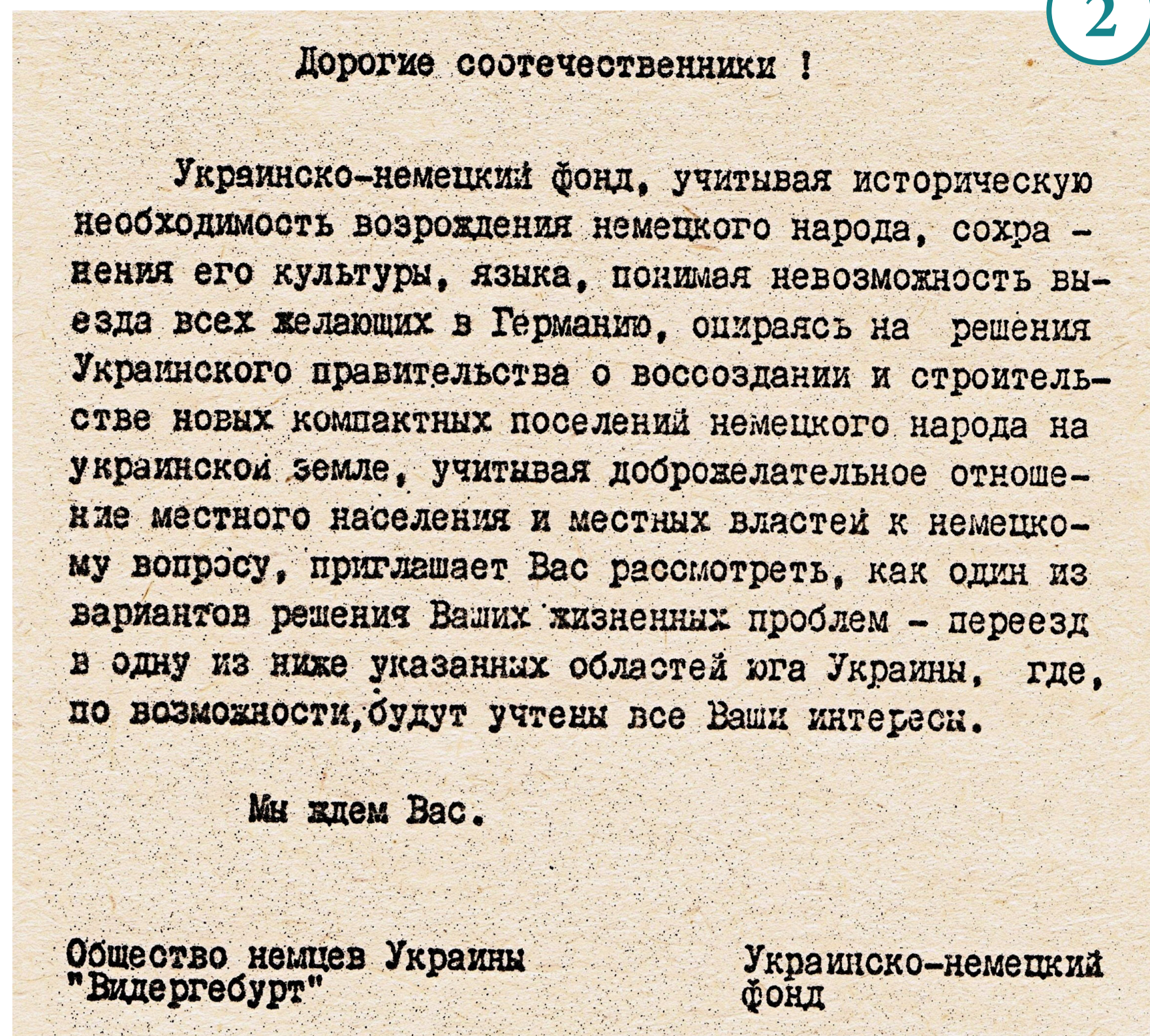
Делегати 1-го З'їзду німців України. 1996. Архів Центру німецької культури «Відерштрал», Київ
Delegierte des 1. Kongresses der Deutschen der Ukraine. 1996. Archiv des Deutschen Kulturzentrums „Widerstrahl“, Kiew

Для координації роботи, а також для обговорення планів розвитку, раз на 4 роки проходить З'їзд німців України. На З'їзді делегати розробляють і затверджують програму розвитку на 5 років і обирають Раду німців України – головний представницький орган німецької меншини України. Створена у 2005 р. Рада німців України отримала статус юридичної особи у 2012 р., координує роботу громадських організацій німців, є членом міжнародних організацій, приймає участь у роботі Міжурядової українсько-німецької комісії із співробітництва у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні. Сьогодні в Україні працюють понад 170 німецьких громадських організацій. Найбільші з них – Асоціація німців України, Всеукраїнське об'єднання «Німецька молодь в Україні» і Міжнародне товариство німців України «Відергебурт». За підтримки урядів України та Німеччини щорічно реалізуються кілька сотень освітніх, мовних, культурних, соціальних і молодіжних проектів, спрямованих на збереження і зміцнення національної ідентичності німців України і посилення міжнародних зв'язків.

На 6-му З'їзді німців України. Голова Меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров вітає В. Лейсле із переобранням на посаду голови Ради німців України. 2017. Архів Ради німців України

Auf dem 6. Kongress der Deutschen der Ukraine. Der Vorsitzende des Medschlis des Krimtatarischen Volkes R. Tschubarow gratuliert W. Laysle zur Wiederwahl als Vorsitzenden des Rates der Deutschen der Ukraine. 2017. Archiv des Rates der Deutschen der Ukraine, Kiew

2.

Звернення Українсько-німецького фонду і товариства «Відергебурт» до німців колишнього СРСР повертатися в Україну. 1992. Збірка А. Айсфельда

Aufwurf des Ukrainisch-Deutschen Fonds und der Gesellschaft „Wiedergeburt“ an die Deutschen der ehemaligen UdSSR zur Rückkehr in die Ukraine. 1992. Sammlung A. Eisfeld

3.

Федеральний уповноважений з питань переселенців статс-секретар д-р Х. Ваффеншмітт прийняв від української делегації «Концепцію повернення німців на Україну». 1992. Збірка А. Айсфельда

Der Bundesbeauftragte für Aussiedlerfragen Staatssekretär Dr. H. Waffenschmidt hat von der ukrainischen Delegation die „Konzeption für die Rückkehr von Deutschen in die Ukraine“ entgegen genommen. 1992. Sammlung A. Eisfeld

Die Politik M. Gorbatschows von Glasnost' und Perestroika hat in der UdSSR Bedingungen geschaffen, unter denen die Jahrzehnte lang verschwiegenen Probleme nationaler Gruppen und repressierter Bevölkerungsschichten zum Gegenstand öffentlicher und politischer Erörterung wurden. Eine positive Rolle spielte auch die spürbare Verbesserung der internationalen Lage und der sowjetisch-deutschen Beziehungen. In russischsprachigen, dann auch in deutschsprachigen Publikationen, wurden Arbeitsarmisten mit dem obligatorischen Betonen ihres Beitrags zum Sieg über den Faschismus erwähnt. Allmählich wurden die Deportationen des Jahres 1941 als solche bezeichnet. Die Forderung nach vollständiger politischer, rechtlicher, sozialer und kultureller Rehabilitation wurde zum gemeinsamen Anliegen der in verschiedenen Republiken der UdSSR lebenden Deutschen. Am aktivsten waren die zu dieser Zeit in Sibirien, im Ural, in Kasachstan und in Kirgisien wohnhaften Wolgadeutschen. Im Zuge der demokratischen Veränderungen vollzog sich der Übergang von illegalen privaten Zusammenkünften zu genehmigten Versammlungen in Klubräumen. Vom 28. bis 31. März 1989 fand in Moskau die Gründungsversammlung der Gesellschaftlich-politischen und kultur-aufklärerischen Allunionsgesellschaft der Sowjetdeutschen „Wiedergeburt“ statt, an der 9 Deutsche aus der Ukraine teil nahmen.

Im September 1989 fand in Kiew die Gründungskonferenz der Deutschen der Ukraine, die damals noch als sowjetische bezeichnet wurden, statt. Es wurde die Republikgesellschaft „Wiedergeburt“ gegründet. Darauf folgte die Gründung von Gebietsorganisationen. Die Verabschiedung der Deklaration des Obersten Sowjets der UdSSR „Über die Qualifizierung der Repressalien gegenüber den gewaltsam ausgesiedelten Völkern als gesetzwidrig und verbrecherisch sowie über die Gewährleistung ihrer Rechte“ am 14. November 1989 weckte die Hoffnung auf eine Änderung der Einstellung des Staates gegenüber den repressierten Völkern.

Швейний цех у Петропольському, побудований та обладнаний для німців-переселенців за кошти уряду ФРН. 1990-ті рр. Збірка Ю. Рябокони

Näherei in Petrodolinskoje, errichtet und ausgestattet für deutsche Umsiedler mit Mitteln der Bundesregierung. 1990er Jahre. Sammlung Ju. Rjabokon'

5.

In der Ukraine haben deutsche Gesellschaften zwischen November 1991 und Februar 1992 mit vier Gebietssovjets Absichtsprotokolle über die Aufnahme und Unterbringung von Umsiedlern unterzeichnet. Nach der Auflösung der UdSSR hat der Präsident Russlands Boris Jelzin am 8. Januar 1992 die Hoffnung auf die Wiederherstellung der ASSR der Wolgadeutschen verwehrt, und der Präsident der Ukraine Leonid Krawtschuk am 23. Januar 1992, 400 Tausend Ukrainedeutsche und deren Nachkommen zur Rückkehr aus Sibirien, Kasachstan und anderen Republiken in die Ukraine eingeladen. Auf Beschlüsse des Ministerkabinetts der Ukraine vom Februar 1992 wurde vom Ukrainischen staatlichen Institut für Projektierung von Städten die „Konzeption für eine etappenweise Ansiedlung von Deutschen, die an ihre traditionellen Wohnorte in der Ukraine zurückkehren“ ausgearbeitet. Entscheidende Faktoren waren dabei „der Arbeitskräftebedarf und der relativ niedrige Grad der wirtschaftlichen Erschlossenheit des Territoriums, wodurch sich Voraussetzungen für eine Steigerung der Bevölkerungsdichte“ in den Siedlungsregionen der Deutschen der Vorkriegszeit ergeben. Daher „sind die infrage kommenden Gebiete einverstanden 260 Tausend Deutsche bis zum Jahr 2000 aufzunehmen... Somit würde auf dem Territorium der 4 südlichen Gebiete der Ukraine ein fast 600 Kilometer

langer, von Deutschen besiedelter Gebietsstreifen von der Moldowa im Westen bis zum Donbass im Osten entstehen“. Die Autoren des Projekts schätzten, dass die Ukraine eine finanzielle Unterstützung der BRD im Umfang von 100 Mio. DM (22 % der Kosten des Programms) erwarten könne. Für die Einrichtung der Umsiedler wurde der Ukrainisch-Deutsche Fonds gegründet, doch dieser entwickelte sich nicht. Die Umsiedler bekamen nicht die ukrainische Staatsangehörigkeit, was zum Haupthindernis für die Umsetzung des Programms wurde. Die Anzahl der Umsiedler blieb bis zum 1. Januar 2000 mit 1 207 Personen unbedeutend und soziale und kulturelle Projekte wurden im Verlauf mehrerer Jahre aus verschiedenen Gründen in geringem Umfang durchgeführt.

РАДА НІМЦІВ УКРАЇНИ
RAT DER DEUTSCHEN DER UKRAINE

Zur Koordinierung der Arbeit sowie zur Beratung der Entwicklungspläne wird alle 4 Jahre ein Kongress der Deutschen der Ukraine durchgeführt. Auf dem Kongress erarbeiten und bestätigen die Delegierten ein Entwicklungsprogramm für 5 Jahre und wählen den Rat der Deutschen der Ukraine – das höchste repräsentative Organ der deutschen Minderheit der Ukraine. Der 2005 gegründete Rat der Deutschen der Ukraine bekam 2012 den Status einer juristischen Person zuerkannt. Er koordiniert die Tätigkeit der gesellschaftlichen Organisationen der Deutschen, ist Mitglied in internationalen Organisationen, nimmt an der Tätigkeit der Deutsch-Ukrainischen Regierungskommission für die Angelegenheiten der in der Ukraine lebenden Personen deutscher Abstammung teil. Gegenwärtig gibt es in der Ukraine mehr als 170 deutsche gesellschaftliche Organisationen. Die größten von ihnen sind die Assoziation der Deutschen der Ukraine, die Allukrainische Vereinigung „Deutsche Jugend der Ukraine“ und die Internationale Gesellschaft der Deutschen der Ukraine „Wiedergeburt“. Der Rat der Deutschen der Ukraine führt mit der Unterstützung der Regierungen der Ukraine und Deutschlands jährlich mehrere Hundert Bildungs-, Sprach-, Kultur-, Sozial- und Jugendprojekte durch, die auf die Bewahrung und Stärkung der nationalen Identität der Deutschen in der Ukraine und die Festigung der zwischenationalen Verbindungen abzielen.

